

INDHOLD

Forord	1
Tobias Faber: Arkitektparret Karen og Ebbe Clemmensen	2
Tobias Faber: Huset på Solbakkevej	8
Ebbe Clemmensen: Notater om "Eget hus", 26.8.67:	13
Kolofon	

I forbindelse med denne udgivelse har Realdania Ejendomme A/S rettet henvendelse til arkitekt, professor Tobias Faber om at være hovedforfatter på publikationen.

Tobias Faber har om nogen anden næret et langt og nært venskab med arkitektparret Karen og Ebbe Clemmensen, og han har fra første færd fulgt opførelsen af parrets eget hus på Solbakkevej.

Realdania Ejendomme skal derfor rette en varm tak til Tobias Faber for hans indsats i tilblivelsen af denne publikation.

Samtidig rettes en stor tak til Samlingen af Arkitekturtegninger, Danmarks Kunstabliotek for beredvillig hjælp og assistance i forbindelse med arkivundersøgelser til brug for publikationens historiske illustrationer samt til arkitektparrets to sønner, Jens og Lars Clemmensen, som løbende har assisteret med supplerende oplysninger og gode råd.

*Køkkenvæg
vendt mod spise-
pladsen. Væggen
er komponeret
med mondriansk
inspirerede, far-
vesatte feltindde-
linger i pastelfar-
ver, hvor skabs-
låger, skuffer og
den brede højse-
lem er holdt i
gul, turkis, grå-
toner og sort.
I baggrunden
opholdsstuen,
hvor skorstenen
markerer over-
gangen til den
bagvedliggende
tegnestue. Det
smedede pejse-
sæt er tegnet af
K. og E.
Clemmensen.*

FORORD

Marts 2004 købte Realdania Ejendomme A/S arkitektparet Karen og Ebbe Clemmensens eget hus, Solbakkevej 57 i Gentofte, og selskabet har netop gennemført en gennemgribende restaurering af ejendommen.

Huset er tegnet og opført af arkitektparet i 1953 som kombineret bolig og tegnestue. Byggeriets gennemførelse skete ved delvis finansiering i form af statslån, hvortil kunne ydes støtte til opførelse af 130 kvm. beboelse. Kombinationen af bolig og tegnestue muliggjorde at ejendommen kunne opføres med et bebygget areal på 199 m² og et samlet bruttoetageareal på i alt 316 kvm. Huset har indtil Realdania Ejendommens overtagelse været beboet af familien.

Ejendommen er smukt og rekreativt beliggende ved den fredede Hundesømosen i Gentofte Kommune. Området tiltrak flere af datidens betydende arkitekter, som her byggede egne huse, så kvarteret i dag kan fremvise fine eksempler på efterkrigstidens arkitekturopfattelse.

Karen og Ebbe Clemmensens hus er et af de mere eksperimenterende i kvarteret og fremstår med en sjælden kunstnerisk nerve i sit formsprog og leg med helhed, detaljer og farver. Den meget uformelle holdning til arkitekturen kommer til udtryk ved en ærlig og enkel sammenstilling af rustikke, beskedne og prisbillige materialer. Husets uortodokse arkitektur er en bevidst modreaktion mod samtidens mere formelle arkitekturopfattelse med påvirkninger fra international modernisme.

Huset der på én gang kvalificerer sig med en raffineret form for beskedenhed og ligefremhed er bevaringsværdigt i højeste kategori. Det fremstår i dag nænsomt restaureret med størst mulig respekt for egenart og autenticitet - og for arkitekterne som tegnede og opførte.

Realdania Ejendomme A/S har restaureret ejendommen i samarbejde med Kuben A/S.

Ejendommen vil fremover blive udlejet med udgangspunkt i en videreførelse af husets tradition, hvor anvendelsen vil være en kombination af bolig og erhverv eksempelvis med tegnestue til en arkitekt.

Realdania Ejendomme ønsker med denne publikation at styrke kendskabet og interessen for Karen og Ebbe Clemmensens arbejder, herunder ikke mindst at øge kendskabet til det faglige og kunstneristiske spænd og det dybe personlige engagement, som kendetegner dem begge i deres mangfoldighed af mangeartede, unikke arbejder.

Realdania Ejendomme A/S, november 2004

Hovedfløjens vestvendte facade set fra haven. Facadens store glaspartier bringer lys til fløjens rum og sikrer samtidig panoramaudsigt over haven og Hundesømosen.

Arkitektparret Karen og Ebbe Clemmensen

Af Tobias Faber

Karen og Ebbe Clemmensen markerede sig stærkt og personligt i Dansk Arkitektur i et halvt hundrede år gennem deres nære samarbejde om mange forskellige arbejder fra bygningsopgaver til restaureringer, møbler og udstillinger. De tegnede bl.a. Skive Seminarium nu Gymnasium 1960, Blågård Seminarium og Enghavegård skole i Gladsaxe 1962-66 sammen med Jørgen Bo, L.O. Skolen i Helsingør 1967-69 og ambassadørboligen i Ottawa begge sammen med Jarl Heger, samt Kildeskovshallen i Gentofte 1967-72, som blev deres hovedværk. I deres arkitektoniske formsprog og i valget af materialer arbejdede de på smukkeste måde videre med danske bygningstraditioner, men i Kildeskovshallen viste de hvor selvstændige de var i en overlegen blanding af nye materialer i en forfinet behandling af rene jernkonstruktioner.

Opholdsstuen med åbning til den bagvedliggende tegnestue. Hovedfløjens rum står i åben forbindelse og er eensidigt belyste med dagslys fra vestfacadens vinduespartier. Th. den store glasdør med udgang til terrassen og haven.

Karen og Ebbe var begge børn af arkitekter, Ebbe endda i tredje generation. Farfaderen, Andreas Clemmensen var en pioner omkring århundredeskiftet 1900, særligt inden for det københavnske boligetagebyggeri. Han opførte også kirker og mange andre slags bygninger. Faderen Mogens Clemmensen var kongelig bygningsinspektør og byggede bl.a. det 'nye' Nationalmuseum i tilslutning til det gamle Prinsens Palæ. Karen var datter af arkitekt Holger Mundt, som fortrinsvis virkede i Sønderjylland, hvor han bl.a. opførte Sønderborg Rådhus. Begges mødre var malerinder, Augusta Thejll Clemmensen og Harriet Mundt.

Karen og Ebbe mødtes på Akademiet, hvorfra de tog afgang som arkitekter i henholdsvis 1941 og 1942. Herefter rejste de sammen til Stockholm og fik tegnestuepladser. Der var mange danske arkitekter i Sverige under krigen, hvor arkitektarbejdet var gået i stå i Danmark. I Stockholm fik Karen og Ebbe meget venskabelig kontakt med Jørn Utzon, Halldor Gunnløgsson, Nils og Eva Koppel, Erik Asmussen, Ole Hellweg og undertegnede, som på Akademiet fra første år gik i klasse med Karen og senere lavede afgangsopgave samtidigt med Ebbe. Her startede et venskab som blev meget betydningsfuldt for alle, og som efter krigen fortsatte resten af livet.

Spisestue, opholdsstue og tegnestue står alle i åben forbindelse, men med mulighed for at lukke af til tegnestuen med en skydedør. Th. slagbænken ved spisepladsen. Tv den mondriansk inspirerede køkkenvæg med hejselem og med gennemgående skuffer som betjenes fra begge sider.

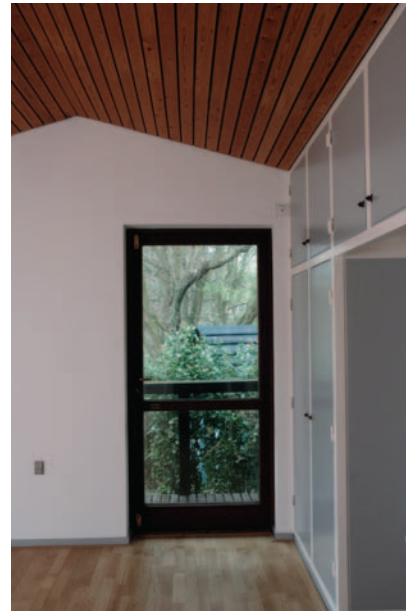
Et år efter hjemkomsten fra Stockholm etablerede Karen og Ebbe egen tegnestue og samarbejdede i fælles konkurrenceprojekter. Samarbejdet var hele tiden så tæt, at det var umuligt at skelne, hvad der var den enes og hvad der var den andens indsats, til trods for at de af temperament var meget forskellige. Ebbe havde stor teknisk snilde og var meget optaget af alle tekniske løsninger. Karen var meget kvindelig følsom over for sine nærmeste omgivelser, lavede smukke akvareller. Hun gik gerne op i detaljerne og tegnede tapeter og møbelstoffer.

I 1950'erne, lige efter sidste verdenskrig, var diskussionerne om arkitekturens formsprog og videre retning meget markante. På grund af materialebegrænsninger kunne man under krigen kun bygge i traditionelle materialer og man vidste meget lidt om, hvad der var sket uden for Europa.

Interessen for hvad der var sket ude i verden var stor. Særligt USA, hvortil så mange betydelige europæiske arkitekter var søgt hen - Mies van der Rohe, Gropius, Neutra - blev et foregangsland indenfor arkitektur. Amerikaneren Frank Lloyd Wright havde haft stor indflydelse på udviklingen i USA, og strømmen af tidsskrifter formidlede de nye strømninger til den europæiske arkitektverden. Særligt Mies van der Rohe gjorde stort indtryk i Danmark. De unge danske arki-

Øverst til venstre:
Værelsesgangen i
nordfløjen med de to
børneværelser i gan-
gens venstre side
med udsigt til
haven. Th. bade- og
toiletrum samt ind-
byggede skabe.
Nederst forældresø-
værelse med
udgang til overdæk-
ket balkon.

Øverst til højre:
Forældresøveværels
et med skabsvæg og
udgang til overdæk-
ket balkon og kig til
havens lysthus.

tektekter tegnede egne huse, Jørn Utzon i 1952, og snart fulgte Erik Christian Sørensen og Halldor Gunnløgsson efter med huse, som markerer sig stærkt i vor nyere arkitekturhistorie.

Karen og Ebbe Clemmensen byggede også eget hus, men de var opmærksomme på forbilledernes formalisme, hvor smukke de end var. Her måtte beboerne lære at indordne sig under bygningernes formelle æstetiske krav, og så længe byggherren var arkitekten selv, skete det jo også på smukkeste måde. Selv om Karen og Ebbe godt kunne beundre kammeraternes arbejder var de også ret kritiske.

I forbindelse med en faglig diskussion tegnede Ebbe en morsom tegning til et tidsskrift. Den forestillede et aflangt legeme sammensat af to kuber sat oven på hinanden, udført af glas, kantet af stålprofiler. Inden for dette legeme forsøger en stor kraftig og høj mand fortvivlet at få plads, men han støder imod alle vegne. Mennesket kan ikke tilpasse sig dette rum, hvor meget han end forsøger. Karen og Ebbe stillede selv det krav til deres nye hus: At en bolig primært indrettes efter menneskelige behov og den udvikling som en familie gennemgår fra unge forældre med småbørn til pensionisttilværelse med børnebørn og oldebørn på jævnlige besøg.

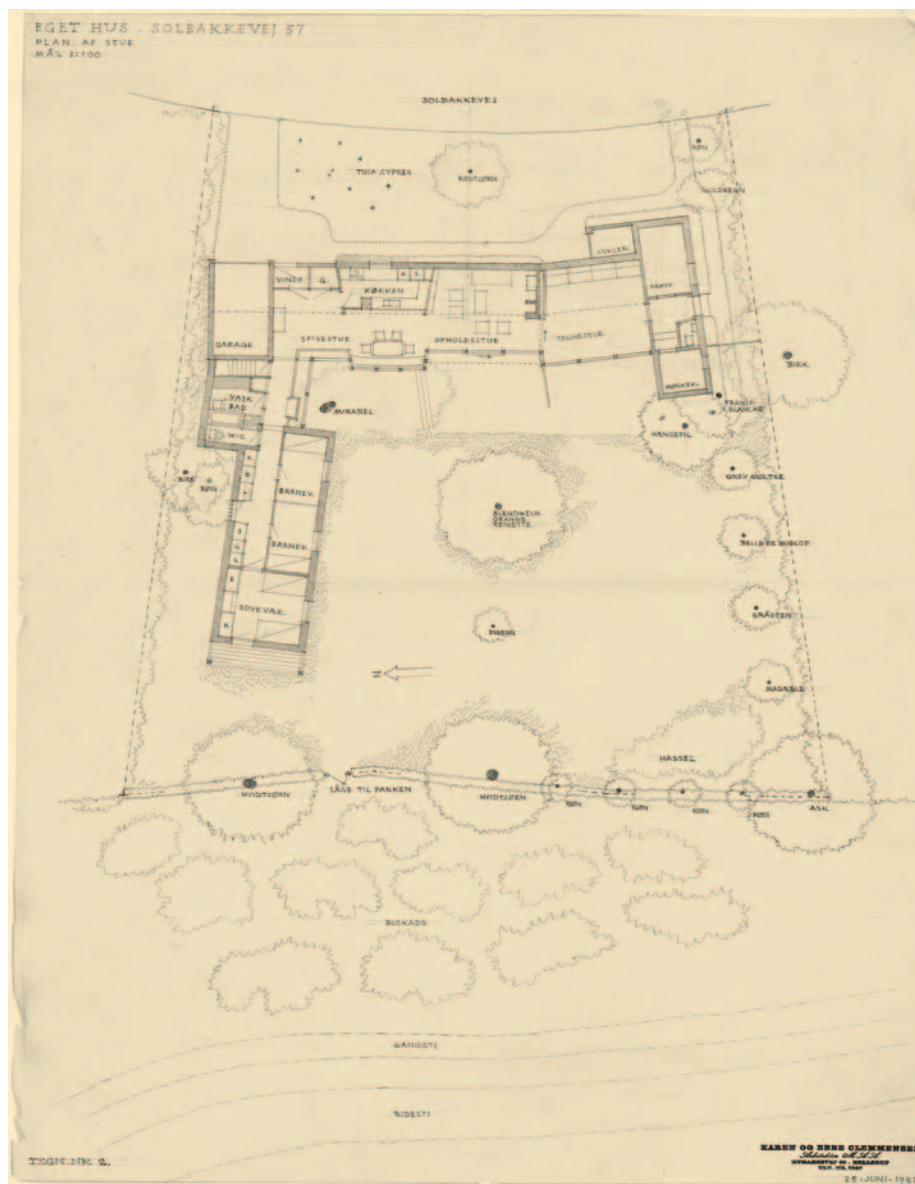

*Øverst til venstre:
Køkkenet med
originalt inventar
og med hoved-
fløjens eneste
vindue vendt mod
Solbakkevej.*

*Øverst til Højre:
Toilet i værelses-
fløjen med vægge-
ne holdt i pastel-
farver og med
gulv i stiftmosaik.*

Ebbe har senere i 1967 beskrevet de krav han og Karen oprindeligt stillede til deres hus: "Et hus er ikke noget statisk – afsluttet. Den finske arkitekt Alvar Aalto har sagt: "Et hus er ikke færdigt, før det er revet ned", og det er jo rigtigt. Det er rammen om et levende indhold, og det ændrer sig med indholdet". Den sidste del af denne hensigtserklæring er til fulde opfyldt i deres eget hus – men det er heldigvis ikke revet ned.

Stue- og haveplan: Bebyggelsesplanen følger med dens knæk og forskydninger grundens udformning mod syd og nord og optager samtidig Solbakkevejs krumme forløb. Haveplanen fra 1953 er udarbejdet i samarbejde med havearkitekt Georg Boye. Haven fremstår i dag relativt autentisk med den oprindelige udformning og med kun få ændringer i beplantningen. Forarealet mod Solbakkevej er siden opførelse omlagt og fremstår nu, som helhed, med fast belægning i chausbelen og med hækafgrænsning langs vejens fortov.

Husets indgangs-parti med hoved-dør og garageport samt lemme til levering af mælk og placering af skraldespand – oprindeligt med direkte nedkast fra køkken.

HUSET PÅ SOLBAKKEVEJ

Af Tobias Faber

Til huset på Solbakkevej fandt de en meget smuk grund i Jægersborg, en skråning, som falder mod vest og med udsigt over Hundesømosen. Grunden er svagt trapez-formet med skrå sider mod nord og syd. Huset blev opført i 3 fløje, der alle følger grundgrænserne mod nord, øst og syd, og med midterfløjen mod Solbakkevej, hvor hovedindgangen ligger.

Midterfløjen 'knækker' så den følger vejens krumning og rummer de fælles opholdsrum, der med store glasparter vender sig mod haven og udsigten. Fløjen rummer forstue, spisestue, dagligstue og tegnestue, alle i åben forbindelse. Sydfløjen har, som også nordfløjen, egen indgang fra syd og indeholder to rum, som til at begynde med blev lejet ud som værelser. Nordfløjen rummer sove- og børneværelser og en kælder med værkstedsrum.

Facaden mod Solbakkevej opført i gasbeton. Det østvendte, kvadratiske vindue er husets eneste lysindtag og visuelle kontakt til Solbakkevej. Udbygningen med hvidmalet dør er cykelskur.

Da de to sønner blev større blev der byttet værelser og det store soveværelse blev indrettet som værelse / musik-øverum til Jazz-sessions o.l. Efter at børnene var flyttet hjemmefra og blev gift kom der børnebørn, som der altid var plads til ved overnatninger. Jeg kender ikke noget andet hus, som i den grad som dette har evnet at tilpasse sig beboernes krav gennem mere end 50 år.

Mod Solbakkevej er huset lukket for lysindtag. Kun køkkenet, som vender mod vejen er med et enkelt kvadratisk vindue, skab til varelevering og et oprindeligt direkte nedkast til skraldespand. Men gennem lemme i skabsvæggen i hele køkkenbordets længde er der altid mulighed for både kontakt med husets øvrige beboere og udsigten gennem spisestuen til haven. Tegnestuens nære forbindelse med opholdsrummet via en skydedør fortæller, hvordan et arkitektpar ofte arbejder om aftenen. Da tegnestuens opgavemængde voksede blev det nødvendigt at finde arbejdslokaler ude i byen og den gamle tegnestue blev herefter anvendt til skitsering og modelbyggeri.

Kælderen under tegnestuen blev anvendt til foto- og tegningsarkiv samt indrettedes til mørkekammer med mulighed for affotografering af tegninger og modeller.

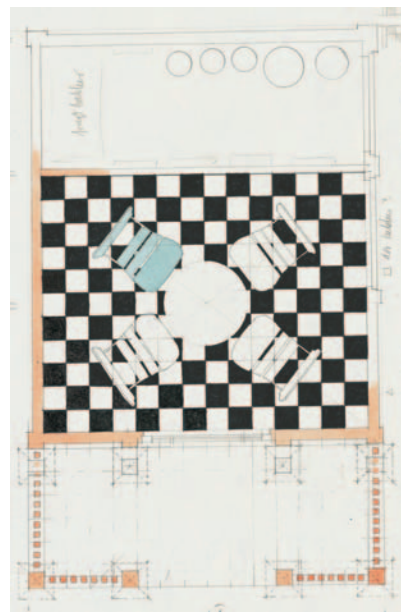
Forarealet mod Solbakkevej i den oprindelige udformning med belægning i hårdt-brændt tegl. I plænen Thuja og Cypress.
Privat foto, ca. 1955.

Sidefløjene ligger parallelt med de skæve grundgrænser mod nord og syd og placeringen tæt på skel giver maksimalt haveareal mod sydvest. Husets placering og form giver naturligvis skævheder i selve planudformningen, men disse er udnyttet arkitektonisk på en smuk måde. Haven er udformet med assistance fra havearkitekt, Georg Boye. Indvendigt optages skævhederne i overgangene mellem husets forskellige funktioner og er med til at accentuere disse. Skævhederne opfattes kun naturlige for husets anvendelse. Udvendigt tages skævhederne op af den store samlende tagflade, der herved får yderligere karakter.

Huset blev opført i de år, hvor der kunne gives statslån til enfamiliehuse, som kun var 130 kvadratmeter store, men det var også muligt at få ekstra tilladelse til at opføre et særligt erhvervs- eller arbejdsrum som f.eks. en arkitekttegnestue. Huset blev meget prisbilligt i opførelse. Der blev udelukkende anvendt ganske enkle materialer. Selve bygningen blev opført af letbeton og pudset indvendigt. Taget består af spær på en midterås. Tagets underside er beklædt med høvlede brædder med mellemrum, herpå brunt tjærepapir og 10 cm rockwool. Tagdækningerne er udført af asfaltpap med skifergrus, lagt omkring opkilede 'brædde-flager' svarende til rullebredden på ca. en alen. Denne udformning er

Øverst til venstre:
Lysthuset.
Facadeskitse i akvarel med farveafsætning af søjler, søjlehoveder og spær m.v.

Øverst til højre:
Lysthuset.
Planskitse i akvarel.

yderst karakterfuld og giver hele huset sin egenart. Hertil bidrager også den meget specielle udformning af skorstenens afslutning, et lille kunstværk i sig selv. Gulvet er af beton, som i værelsesfløjens gang og værelser oprindeligt var belagt med henholdsvis linoleum og hestehårstæpper. I opholds- og tegnestue er gulvet blot malet og der er guldvarme, mens der i soverum og værelser oprindeligt har været eksperimenteret med elektrisk loftvarme – nu el-radiatorer. Gulvmaterialer i værelsesfløjen og armaturer er ændret gennem årene.

Anvendelsen af farver er yderst veldefineret – fortrinsvis pastelfarver, men med få indslag af rødt, gråt og sort. Der er kærligt kælet for indgangspartiet og garagen med gule nuancer, gråt, sort og enkelte røde striber, komponeret i et mondriansk mønster. Samme mondrianske inspiration går igen på køkkenvæggen mod spisepladsen, hvor skabslåger, hejselem og skuffer markerer sig fantasifuldt med farvesætning i sorte, gule, grå og turkise felter. Mod haven er vinduernes udvendige stafferinger angivet med en smal turkis strib. Brystninger er holdt i gul og sort. Farvevalget indordner sig som helhed det både beskedne og karakterfulde helhedsindtryk.

Øverst til venstre:
Lysthuset.
Indgangspartiet
med søjlebåret
udhæng og sky-
dedør til opholds-
rummet.
Taget er, som på
hovedhuset, klink-
bygget med bræd-
deflager "svøbt" i
tagpap.

Øverst til højre:
Lysthuset. Søjler
med søjlehoveder
i fantasifuld kon-
struktion og lys-
tigel farver.

I haven står et meget yndeligt lille hus, virkeligt et lysthus, hvis konstruktion arkitekterne har moret sig med at forme både konstruktivt og skulpturelt, alt i festlige farver. Huset er indrettet som et tehus med borde og stole og kan også anvendes som legehus for børn. Her finder man endnu en kvalitet, som hovedhuset ikke umiddelbart afslører.

Lysthuset er et eksempel på lysten til det legende, hvor hittepåsomheden og det uformelle kommer til udtryk i en nærmest postmodernistisk udførelse med søjler og søjlehoveder i lystige farver og med indvendige dekorationer og draperinger, som på charmerende vis leder tanken hen på barnlig frigørelse af alle vedtagne konventioner.

Samme trang til det eksperimenterende og legende ses også i familiens sommerhus på Refsnæs, hvor Karen og Ebbe i en tilbygning til huset egenhændigt formede en stor skulptur af teglsten og beton omkring tre forskellige rettede kaminer.

Notater om "Eget hus", 26.8.67:

Af Ebbe Thejll Clemmensen

For at "holde af" et hus må man kende det virkelig indgående og det kan man vel ikke uden at have levet sammen med det gennem en længere årrække.

Vores hus har netop gennemlevet en meget karakteristisk periode for en bolig: fra børnene begyndte skolen til de rejser hjemmefra - mere end halvdelen af deres liv.

Et hus er ikke noget statisk - afsluttet - det er noget levende, - foranderligt. Den finske arkitekt Alvar Aalto har sagt: "et hus er ikke færdigt, før det er revet ned". Og det er jo rigtigt - det er rammen om et levende indhold og ændrer sig med indholdet.

Det gælder huset i forhold til byens centrum med udstillinger, teater, men med støj og os. Det gælder huset i forhold til omgivelserne - vejens støj og havens fred - og i dette tilfælde havens kontakt med en park, som kan give generende indblik. I selve huset fortsætter de modstridende ønsker: Arbejdsro (i dette tilfælde på tegnestuen) samtidig med at børnene skal kunne udfolde sig med leg, musik og snedkerering. Familiens fællesliv samtidig med at hver især skal kunne være sig selv. Køkkenets kontakt med stuen og haven, men uden at forpligtelsen til altid at have orden i køkkenet følger med. Tegnestuens mulighed for at have kontakt med stuen ved aftenarbejde eller som udvidelse ved særlige lejligheder. Endelig er der ønsket om flexibilitet: øgning og senere indskrænkning af det samlede areal eller ombygning af funktionerne.

Alle disse ønsker og ønsket om at udnytte grundens særlige forhold - i dette tilfælde kileformen, det skrånende terræn og udsigten mod parken - har vi søgt at opfylde.

Huset følger grundens skrå sider og åbner sig mod udsigten mod parken. Et terrænspring hindrer indblik fra stien i parken. Huset er lukket mod vejen og mod nord, hvor skabe toiletrum, garage, vindfang og køkken er placeret.

Planen er tredelt: tegnestue mod syd, sovevæ., børneværelser, værksteder og "musikrum" mod vest, fællesrummene: stue og spiseplads i midten.

Hver gruppe har egen indgang.

Tegnestuen har skydedør mod stuen (giver ikke lydisolering, men begge forældre er på tegnestuen).

Køkkenet har hejselem mod spisepladsen (spisepl. i køkkenet ikke nødv.).

Lemmen giver udsigt mod haven og er som oftest åben.

Ønsket om god plads uden at det går ud over økonomien søgte vi at klare ved at anvende beskedne materialer: ydermure af ubehandlede letbetonblokke, umalet fyrretræ og paptag. Gulve af beton, malet eller betrukket med hestedækken.

Øverst:
Huset set fra
haven.
Akvarel af K. C.

Nederst:
Opholdsstuen set
mod tegnestuen.
Akvarel af K. C.

Ændringer gennem årene: To smårum ved tegnestuen udlejet de første år, indtaget et af gangen. Tegnstuen for lille, medarbejderne flyttet til byens centrum. Tegnstuen anvendes til skitseringsarbejde, studie af modeller, skrivearbejde. Soveværelset ændret til børnevær. og "musikstue", som også anvendes efter at sønnerne er flyttet hjemmefra - til "jam-sessions" o.l. Det ene børnevær. er nu blevet "gæsteværelse" til barnebarn, det andet er blevet forældresoveværelse. Værkstederne i kælderen anvendes med mellemrum af drengene til fremstilling af egne møbler og til keramikeksperimenter (ovn og drejeskive).

EC